

Συνέντευξη | ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Στον ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΥΚΛΟΥΜΠΕΡΗ

«Χρειάζεται ριζική αναθεώρηση των

Μια χρόνια τάση αποτελούν οι προσχηματικές αναθεωρήσεις του Συντάγματος, δηλώνει στην αποκλειστική συνέντευξή του στην «Εφ.Συν.» ο Προκόπης Παυλόπουλος. Σύμφωνα με τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας, οι πρόσφατες θέσεις του πρωθυπουργού σχετικά με τον προσανατολισμό μιας νέας αναθεώρησης δεν δικαιολογούν κάποια αισιοδοξία ως προς την ανακοπή αυτής της πρακτικής.

• **Πού οφείλεται κατά τη γνώμη σας η αναθεωρητικότητα του Συντάγματος του 1975; Έχει να κάνει με την αρτιότητα των διατάξεων που περιλαμβάνει; Τι διορατικότητα του νομοθέτη; Ή μήπως με το σταθερό και στέρεο πολιτικό περιβάλλον τα χρόνια της Μεταπολίτευσης;**

Η ιστορική αποτίμηση της ratio revisendae constitutionis στο πεδίο των αναθεωρήσεων του Συντάγματος του 1975, διαδοχικώς το 1986, το 2001, το 2008 και το 2019, παραπέμπει, αναγκαστικά, στην ανάγκη επισήμανσης του πότε και γιατί πρέπει να αναθεωρείται το Σύνταγμα. Και στο σημείο αυτό, προφανώς για λόγους πιστής απόδοσης της συνταγματικής μας πραγματικότητας και πρακτικής, πρέπει να τονισθεί ότι υπό το καθεστώς εφαρμογής του ισχύοντος Συντάγματος του 1975 –του μακροβιότερου και πιο πλήρους Συντάγματος στη συνταγματική μας ιστορία– είναι η πρώτη συνταγματική περίοδος όπου και οι διατάξεις του κατά κανόνα εφαρμόζονται, ως προς σημαντικό μέρος, ικανοποιητικώς. Αλλά και οι αναθεωρήσεις του ξεκινούν και ολοκληρώνονται με πιστή τήρηση των ειδικών προς τούτο διαδικαστικών συνταγματικών προβλέψεων. Γεγονός το οποίο συνεπάγεται και ότι από το 1975 και ύστερα βιώνουμε, τηρουμένων των ιστορικών αναλογιών, την πιο ομαλή περίοδο συνταγματικώς ρυθμισμένης διακυβέρνησης στην ιστορία του Νεότερου Ελληνικού Κράτους.

• **Από τις τέσσερις αναθεωρήσεις που έχει υποστεί το Σύνταγμα, ποιες θεωρείται πετυχημένες και ποιες ελλιπείς λόγω των πολιτικών συνθηκών και σκοπιμοτήτων της εποχής;**

Ας μου επιτραπεί να καταθέσω, φυσικά εν συντομία, την προσωπική μου εμπειρία. Δοθέντος ότι την μεν αναθεώρηση του Συντάγματος του 1986 την βίωσα ως καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, στις δε αναθεωρήσεις του Συντάγματος του 2001 και 2008 συμμετείχα ενεργώς ως μέλος των αντίστοιχων αναθεωρητικών Βουλών. Υπ' αυτό το βιωματικό πρίσμα θεωρώ ότι από τις κατά τ' ανωτέρω τέσσερις αναθεωρήσεις του Συντάγματος μόνον εκείνες του 2001 και του 2008 ολοκληρώθηκαν με τήρηση του γράμματος και του πνεύματος των διατάξεων του άρθρου 110 του Συντάγματος, δηλαδή με τήρηση όχι μόνο των διαδικαστικών αλλά και των ουσιαστικών, στην ολότητά τους, προϋποθέσεων αναθεώρησης του Κα-

ταστατικού μας Χάρτη. Ενώ κατά τις δύο άλλες βεβαίως και τηρήθηκαν πιστά κυρίως οι διαδικαστικές προϋποθέσεις των διατάξεων του άρθρου αυτού, όμως οι αναθεωρητικές πλειοψηφίες στις δύο Βουλές απομακρύνθηκαν, έστω και εν μέρει, από τον θεσμικώς δέοντα σεβασμό του ρυθμιστικού πνεύματός τους. Δοθέντος ότι από την μια πλευρά μέσω της αναθεώρησης του 1986 επιδιώχθηκε, και τελικώς επήλθε, κυρίως η κανονιστική απομείωση του εν γένει ρυθμιστικού ρόλου του Προέδρου της Δημοκρατίας και η εμπέδωση των βάσεων ενός καταδήλως πρωθυπουργοκεντρικού

συστήματος. Και, από την άλλη πλευρά, μέσω της αναθεώρησης του Συντάγματος του 2019 –και προκειμένου να αποφεύγεται εν πάση περιπτώσει η προσφυγή σε πρόωρες εκλογές– καταργήθηκε η αυξημένη πλειοψηφία που διασφάλιζε την ουσιαστική συναινετική εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, και μάλιστα σε σημείο ώστε αυτή να καθίσταται εφικτή ακόμα και με την σχετική πλειοψηφία των Βουλευτών, άρα ακόμα και από μία περιστασιακή κυβερνητική πλειοψηφία.

• **Τι ισχύει για τη λεγόμενη Βουλή της μιας ημέρας, αν στις επόμενες εκλογές δεν προκύψει κυβέρνηση; Μταιώνεται η αναθεώρηση ή μετατίθεται για τη Βουλή μετά τις δεύτερες εκλογές;**

Αρχίζω με μία στοιχειώδη, νομικώς, ερμηνευτική παρατήρηση: Κάθε κανόνας δικαίου –πολλώ μάλλον κάθε κανόνας δικαίου του Συντάγματος, καθ' ο μέτρο αυτό έχει υπέρτερη τυπική ισχύ ως βάση και κορυφή της όλης έννομης τάξης– ερμηνεύεται κατ' εξοχήν με βάση την τελεολογική ερμηνευτική μέθοδο. Από τα όσα ήδη προηγήθηκαν συνάγεται ότι και οι διατάξεις του άρθρου 110 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος πρέπει να ερμηνεύονται πρωτίστως κατά τον σκοπό τους, ο οποίος δεν είναι άλλος από την αναθεώρηση του Συντάγματος με τον δέοντα σεβασμό τουλάχιστον των στοιχειωδών αρχών της. Με σπουδαιότερη εκείνη της θεσμικής διαχείρισης της διαδικασίας αναθεώρησης μέσω τήρησης όλων των όρων και των προϋποθέσεων που θεσπίζουν οι διατάξεις του άρθρου 110 παρ. 2 επ. του Συντάγματος. Άρα και με τήρηση των αρχών αφενός του σεβασμού της πρώτης φάσης της αναθεωρητικής διαδικασίας, προ των εκλογών, από την αρμόδια προς τούτο Βουλή. Και, αφετέρου, της περαιτέρω απρόσκοπτης συνέχισης της αναθεωρητικής διαδικασίας από την μετά τις εκλογές αναδεικνυόμενη Βουλή με στόχο την οριστική ολοκλήρωσή της. Κατά τούτο, εάν η ως άνω πρώτη Βουλή διεκπεραιώσει το, εκ των πραγμάτων προκαταρκτικό, αναθεωρητικό έργο της και μετά τις εκλογές προκύψει «εφήμερη» Βουλή –ήτοι Βουλή, η οποία συνέρχεται μεν πλην όμως δεν είναι σε θέση, λόγω των κομματικών συσχετισμών, να καταλήξει στον σημαντικό βίωσιμη κυβέρνηση– η όλη αναθεωρητική διαδικασία που έχει ήδη αρχίσει δεν διακόπτεται. Διότι, πάντοτε κατά την προεκτεθείσα ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 110 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, η ουσιαστική πλέον αναθεωρητική αρμοδιότητα οιοσδήποτε «μεταβιβάζεται» στην Βουλή εκείνη –όποτε αυτή εκλεγεί– η οποία θα είναι σε θέση να ασκήσει πλήρως τα αναθεωρητικά της καθήκοντα και, επέκεινα, να ολοκληρώσει το έργο της προηγούμενης Βουλής που περάτωσε το αρχικό, κατά την δική της αρμοδιότητα, αναθεωρη-